

ΣΑΝΔΑΛΟΚΡΑΤΙΑ

Ἦνε γνωστὸν τὸ πάθημα τοῦ Γασκῶνου, ὅστις κατεδῶκετο ὑπὸ τῆς σκληρᾶς συζύγου του ἀπειλούμενος διὰ τῆς παντόφλας καὶ ἐχώθη ὑπὸ τὴν διπλὴν συζυγικὴν κλίνην πρὸς σωτηρίαν του, ὅτε ἐκείνη μὲν ἔλεγε:

« Ἐβγα λοιπὸν, ἂν τολμᾷς; »

αὐτὸς δέ, κρυπτόμενος . . . ὕπισθεν τοῦ δακτύλου του, ἀπήντα:

« Ὅχι! δὲν βγαίνω, εἶμαι κύριος εἰς τὸ σπίτι μου καὶ κἀνομαι ὅπου θέλω! ἐδὼ μ' ἄρῃσει ἐδὼ μένω! »

Ἐ λοιπὸν! ὁ Γασκῶνος οὕτως δὲν εἶνε ὁ πρῶτος γνωρίσας τὴν σανδαλοκρατίαν τῆς γυναικός. Καὶ εἶνε μὲν πιθανώτατον, ὅτι τοιοῦτον οἰκογενειακὸν ἂν μὴ καὶ πολιτικὸν καθεστῶς ἐγνώρισε πᾶς πολιτισμὸς ἐν παντὶ τόπῳ, παντὸς λαοῦ μὴ ἀνυποδότητου, ἀλλ' ἡμεῖς θὰ φέρωμεν ἀποδείξεις τῆς ἐμφανίσεως καὶ παρουσίας του εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας:

Εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ὁ Ἡρακλῆς καθὼς λέγει ἐπανειλημμένως ὁ Λουκιανός, ἐδούλευε καὶ ἔξαιεν ἔρια « ἐν Λυδία πορφυρίδα ἐνδεδυκὼς καὶ παιόμενος ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης χρυσῷ σανδάλῳ. »

Ἀλλὰ κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων ἡ σωφρονιστικὴ αὕτη μέθοδος ἦτο ἀκόμη παλαιότερα καὶ μάλιστα θείας καταγωγῆς. Ἡ Ἀφροδίτη τοῦλάχιστον βασανίζομένη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ της Ἐρωτος ἠπεῖλει μὲν αὐτόν, ὅτι θὰ τοῦ ἔθρανε τὸ τόξον καὶ τὴν φαρέτραν καὶ θὰ τοῦ ἀρήρει τὰ περὰ, ἀλλὰ πρὶν φθῆσαι εἰς τὰ ῥιζικὰ ταῦτα μέτρα, « πληγὰς ἐνέτεινε

αὐτῷ εἰς τὰς πυγὰς τῷ σανδάλῳ», τὸ ὁποῖον, ὡς γνωρίζομεν, ἦτο ἐπίσης χρυσοῦν ἢ ὑπόχρυσον, καθὼς πιθανῶς τὰ σημερινὰ πασουμάκια τῆς Ἀνατολῆς.

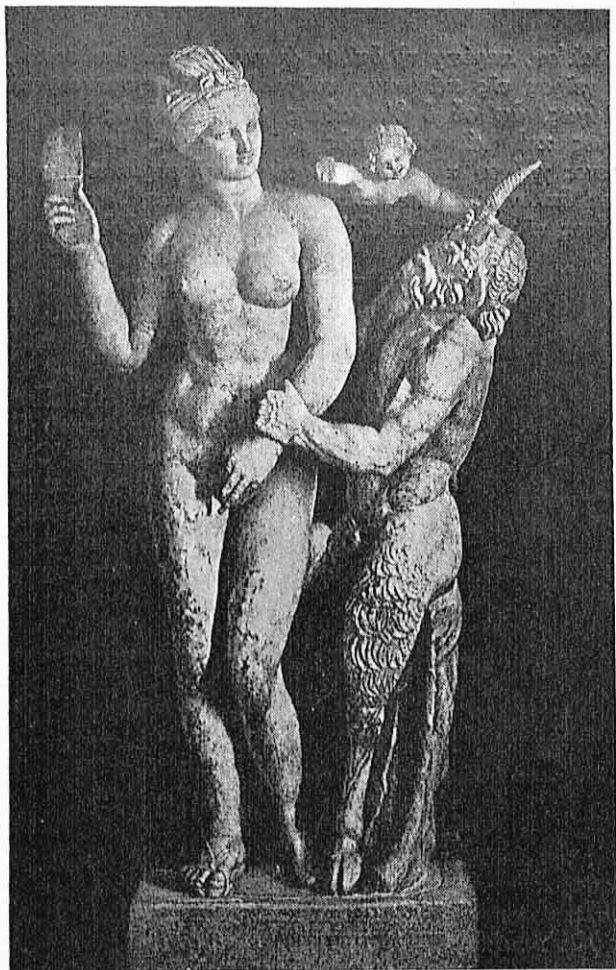
Σκηὴν ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους ἰδιαιτέρους λογαριασμοὺς τῆς περικαλλοῦς μητρὸς καὶ τοῦ σκανδαλοποιοῦ υἱοῦ δεικνύει σύμπλεγμα τι πήλινον (εἰκ. 1) προερχόμενον ἐκ Μυρίνης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ μετ' ὀλοκλήρου τῆς πολυτίμου συλλογῆς τοῦ ἀειμνήστου Μισθοῦ δωρηθὲν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν ἀρχαιολ. Μουσεῖον. Εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἡ Ἀφροδίτη φορεῖ ὑπὲρ τὸ μέτωπον περὶ τὴν κόμην διάδημά τι, μετάλλινον ὑποτιθέμενον, κατὰ τᾶλλα δὲ εἶνε γυμνή, τοῦ χιτῶνος αὐτῆς ἀποκειμένου παρὰ τὸν συναφῆ βωμίσκον. Ἡ ἀριστερά της χεὶρ λείπει ἀποθηρασθεῖσα, ἡ δὲ δεξιὰ κρατεῖ τὸ σανδάλιον, δι' οὗ ἡ θεὰ προσκλίνουσα ἀπειλεῖ νὰ κτυπήσῃ τὸν πρὸς τὰ ἀριστερά της τεταπεινωμένως γονηπετοῦντα πονηρὸν Ἐρωτίσκον, οὗτινος τὸ ὕφος δεικνύει,

Εἰκ. 1. — Πήλινον ἔργον. Ἡ Ἀφροδίτη δέρει τὸν Ἔρωτα διὰ σανδαλίου. Εὐρέθη ἐν Μυρίνῃ τῆς Μ. Ἀσίας ἀπόκειται ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον.

ὅτι ἐν τῇ ἐσχέτῃ στιγμῇ προσδοκᾷ τὴν εὐσπλαχνίαν τῆς ὀργισμένης μητρὸς. Διατὶ ὅχι; αὐτὸς πταίει διὰ τὰς ἀταξίας τῆς μητρὸς του ἢ ἡ μήτηρ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν τὴν ἐρωτοτόκον ιδιότητα; καὶ ἦτο καλυτέρα — διάφορος ἤθελα νὰ εἶπω — ἡ μήτηρ, πρὶν γεννήσῃ τὸν τοιοῦτον υἱόν;

Ἡ μεγάλη αὕτη ἀνακάλυψις τῆς ποινικῆς σημασίας τοῦ

Εικ. 2.— Μαρμάρινον σύμπλεγμα Ἀφροδίτης, Πανός καὶ Ἔρωτος εὑρεθὲν ἐν Δήλῳ ἀποκειμένον ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ.

σανδαλίου, παρέσχε τὸ ὄπλον, ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικόν, εἰς τὰς χεῖρας τῆς πάτρωνος τοῦ ἀσιμενοῦς λεγομένου φύλου. Εὐλόγως, ἀφ' οὗ ὁ βίος αὐτῆς διήλθεν ἐντὸς τοῦ οἴκου κυρίως καὶ μάλιστα ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, ἔνθα οὐδεμία οὐδενὸς χρόνου καὶ τόπου ὥραία γυνὴ εὐρίσκει προχειρότερον ὄπλον, ὅταν δὲν καταφεύγῃ εἰς τὰς θανατηφόρους περόνας τῆς κόμης καὶ τῶν ἐσθίτων.

Εἰκ. 3. — Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος τῆς ἐν εἰκόνι 2 Ἀφροδίτης.

Αἱ ὀπαδοὶ τῆς παρθενικῆς Ἀρτέμιδος θὰ μετεχειρίζοντο ἐν ἀνάγκῃ τὰ ἀληθινὰ ὄπλα, δι' ὧν ἐκινῆσαν εἰς τὰ ὄρη τὰ θηρία, αἱ δὲ καλαὶ οἰκοκυραὶ τῆς Πιερίας τοῦ Μακεδονικοῦ Παγαίου, ὅτε ὁ Ὅρφεὺς ἀπεπλάνα καὶ κατεκράτει διὰ τῆς μουσικῆς του τοὺς συζύγους των ὡς ἀκροατὰς του, ὥρμησαν ἐκ τῶν οἰκιακῶν μαγειρείων ὀπλισμέναι διὰ τῶν μαγειρικῶν σκευῶν μαχαίρων, ὀβελῶν, δοιδύκων (γουδοχερίων) κ.τ.τ. καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν.

Ἡ Ἀφροδίτη ὁμῶς εἶνε ὀπλισμένη διὰ τοῦ σανδαλίου.

Εἰς τὴν Δῆλον εὐρέθη μαρμαρίνον σύμπλεγμα μεγέθους ἡμίσεως περίπου τοῦ φυσικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τινων ἐτῶν εὐρίσκεται μετενεχθὲν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἐν Ἀθήναις (εἰκ. 2), εἰκονίζει δὲ τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Πᾶνα καὶ τὸν Ἔρωτα καὶ εἶνε ἀγνώστου γλύπτου ἔργον, ἀφιερωμένον κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγραφὴν ὑπὸ Διονυσίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζήνωνος, ἐκ Βηρητοῦ, περὶ τὸ 150 - 100 π. Χ.

Ὁ Πᾶν καταλαμβάνει γυμνὴν τὴν Ἀφροδίτην καὶ ἐνο-

χλεῖ αὐτὴν πυρπολούμενος ὑπὸ δεινοῦ πάθους. Αὕτη ὑπέκουσα εἰς τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς καλύπτεται μὲν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἀλλὰ διὰ τῆς δεξιᾶς λαβούσα τὸ ἀριστερὸν τῆς σανδάλιον προσπαθεῖ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐρωτομανῆ ἀγροδίαιτον θεόν, ὅστις ἀπομακρύνεται πῶς πρὸς κορμὸν δένδρου χρησιμεύοντα ὡς στήριγμα τοῦ μαρμαρίνου ὄγκου.

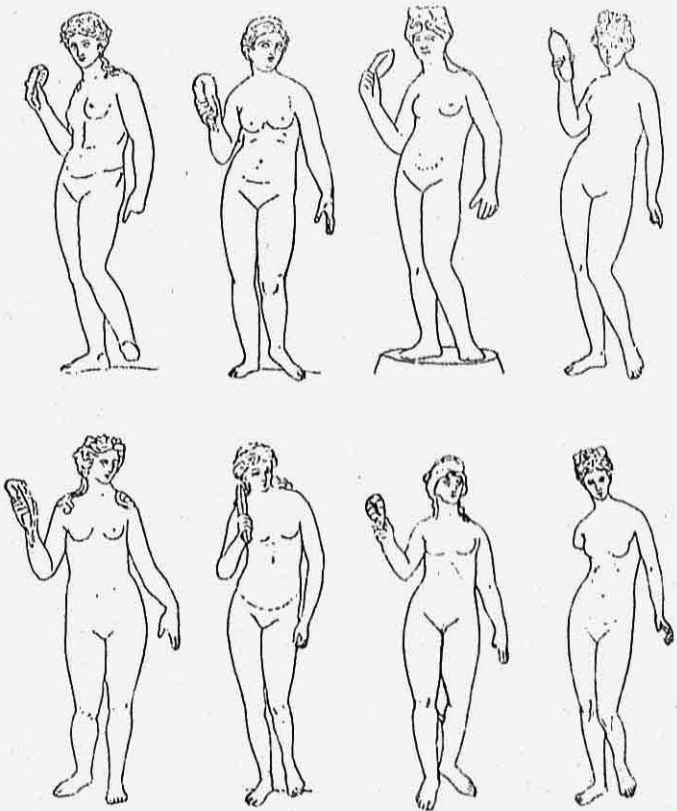
Προσθέτως ὑπερασπίζει τὴν μητέρα καταπετόμενος ἄνωθεν καὶ ὀπισθεν ὁ μικρὸς πτερωτὸς υἱός, ὁ Ἔρως — ἀπορον πρᾶγμα, ἀφ' οὗ αὐτὸς ἐμφυτεύει τὸ ὀρμητικὸν αἶσθημα! Περὶ τὴν κόμην φορεῖ ἡ θεὰ κρήδεμνον, δεμένον κατὰ τρόπον δεικνύοντα, ὅτι συναισθάνεται δικαίωμα τι πρωτοτυπίας ὡς δημιουργὸς τῆς μόδας (πρβλ. τὴν κεφαλὴν τῆς ἐν εἰκ. 3). Θυμῶνει τόσον μόνον, ὅσον δὲν δύναται νὰ βλάψῃ τὸ σφριγηλὸν νεανικὸν κάλλος τῆς. Ἐξαιρέσει ὀξιδώσεων τινων τοῦ μαρμάρου κατὰ τὰ σκέλη τῆς τὸ λοιπὸν σῶμα διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴν του ἀλαβαστρίνην λειότητα, δι' ἧς ὁ τεχνίτης ἐπέτυχεν ὀφθαλμοφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λάσιον σῶμα τοῦ τραγόποδος θεοῦ, ὅστις καὶ ἄλλας ὁμοιότητας ἔχει πρὸς τὰ ζῶα (κέρατα, σιμὴν δῖνα, ταπεινὸν μέτωπον, εὐρέως ἐσχισμένον στόμα, κάθοδον τῆς κόμης καὶ εἰς τὸν τράχηλον, βοστρύχωσιν τοῦ τριχώματος κ. ἄ.).

Ὁ τύπος τοῦ συμπλέγματος θὰ ἔχει ληφθῆ ἀπὸ ἄλλα καλλιτεχνήματα, ὅπου εἶνε περισσότερον δικαιολογημένος, ὅπως π.χ. ὅταν ὁ Πὰν καταλαμβάνῃ Νύμφην τινὰ γυμνὴν, πρὸς ἣν φέρεται ὄχι ἀνεπιλήπτως. Χορεύει δὲ συχνὰ ὁ Πὰν μὲ τὰς Νύμφας ἀνά τὰ ὄρη, καὶ παρὰ τὰς κρήνας καὶ εἶνε τῶν

Εἰκ. 4. — Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης ἐξ Ἀθηνῶν ἐν τῷ Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσεῖῳ.

« σεμνῶν Χαρίτων μέλημα τερπνόν » δηλ. γλυκεῖα ἀγάπη.
 Εἰς ἀνάλογον διὰ τοῦ σανδαλίου ἄμυναν εὐρίσκεται
 ἡ Ἀφροδίτη καὶ κατὰ τι χαλκοῦν ἀγαλμάτιον αὐτῆς (εἰκ. 4)

Εἰκ. 5. — Μαρμάρινα ἀγαλμάτια Ἀφροδίτης εἰς διαφόρους τόπους
 ἔξω τῆς Ἑλλάδος ἀνακαλυφθέντα καὶ ἀποκείμενα νῦν.

εὐρεθὲν ἐν Ἀθήναις ἐν τινὶ οἰκίᾳ πρὸς Α. τῆς Ἀκροπόλεως
 καὶ ἀποκείμενον τῶρα εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον. Ἡ ἀρι-

στερά χείρ τῆς θεᾶς καὶ ὁ καθ' οὗ ἀμύνεται αὕτη λείπουσι. Ὅτι ὁμῶς περὶ τοιαύτης ἀμύνης πρόκειται, κάμνει πιθανὸν ἢ ἐξ ἐμφύτου ὁρμῆς προφύλαξις διὰ τῆς συστολῆς τῶν μηρῶν.

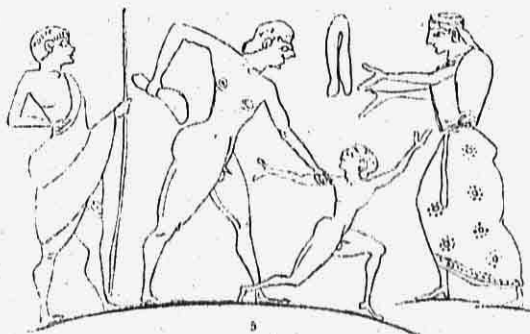
Ποίας δὲ στιγμᾶς τοῦ πολυκυμάντου βίου τῆς ὥραιας θεᾶς εἰκονίζουσι τὰ ἀγαλμάτια τῆς εἰκ. 5, ἂν δηλ. δηλοῦσιν ἄμυναν ἢ ἄλλην τινὰ ἰδιοτροπίαν ἔχουσαν ἀνάγκην τοῦ σανδαλίου ὡς ὄπλου, δὲν ἔχομεν ἰσχυροὺς λόγους νὰ ἐρμηνεύσωμεν, ἂν καὶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐπιτρέπονται πολλαὶ εἰκασίαι· ἀκριβῶς μάλιστα διὰ τοῦτο ἀφίνομεν τὴν τερπνὴν ἐλευθερίαν τῆς τοιαύτης ἐργασίας εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Εἰκ. 6. — Παράστασις ἐπὶ ὑδρίας τοῦ Βυρτζβούργου εὐρεθείσης ἐν Ἑτροουρίᾳ.

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ὄπλον, ἀφ' οὗ εἶνε θείας ἐφευρέσεως, ἐχρησιμοποίησεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ τὸ γυναικεῖον φῦλον καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον πολὺ σκληρόν, ὡς φαίνεται. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἀποδεικνύει εἰκὼν ἀττικῆς ὑδρίας (εἰκ. 6) εὐρεθείσης εἰς τὴν Ἑτροουρίαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκειμένης τώρα εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν συλλογὴν τοῦ Βυρτζβούργου ἐν Γερμανίᾳ. Ἐδημοσιεύθη αὕτη τελευταῖον ἀπὸ σοφὸν ἀρχαιολόγον, ὅστις, πιστεύων, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ οἰκογενειακῆς σκηπῆς ἀλλὰ περὶ «δείπνου ἀπὸ σφυρίδος» τῶν δύο κυρίων προσώπων τοῦ θέματος κομισάντων που καὶ

τὴν χαμεῦνην καὶ τὸ προσκέφαλον — ἢ σπυρίς, δηλ. τὸ ζεμπίλι, κρέματα μεταξὺ τῶν κεφαλῶν τοῦ ζεύγους —, δέχεται, ὅτι ὁ ἀγγειογράφος ῥίπτει ἀδιάκριτον βλέμμα εἰς τὰς ἰδιαίτερας σχέσεις τοῦ ζεύγους, καθ' οὓς ὁ μικρὸς ὑπηρετῆς, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, ἐδάφη ὑπὸ τῆς κόρης τόσον ἀνηλεῶς, ὥστε ἐπεμβαίνει ὁ νέος προσιατεύων τὸν δοῦλον καὶ ἐπιπλήττων τὴν φίλην τοῦ. Τὰ τέσσαρα μέλανα πέλματα, ἅτινα φέρει ὁ μικρὸς ἐπὶ τῶν ὠμοπλατῶν καὶ τῶν γλουτῶν, προὔξησθησαν ὑπὸ τῆς αὐστηραῆς κυρίας διὰ τοῦ σανδαλίου, τὸ ὁποῖον κατὰ συνήθη εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν συντο-

Εἰκ. 7. — Ἐξ ἀγγείου τοῦ βίου αἰῶνος π. Χ. εὗρισκομένου ἐν Βολωνίᾳ τῆς Ἰταλίας.

μίαν δὲν εἰκονίζεται, καθὼς δὲν εἰκονίζονται καὶ τόσα ἄλλα πράγματα (π.χ. τὰ ἐνδύματα τῆς κόρης). Ἄλλὰ θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ἐνταῦθα πρόκεινται τὰ ἀποτελέσματα λακτισμάτων καὶ ὅτι τὰ συμβάντια εἶνε σκιανὴ ζηλοτυπίας ἀκαταλήπτου πως εἰς τὰ σημερινὰ ἦθη.

Ἐἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐντὸς τῶν οἰκιακῶν θαλάμων ἔνθα διαρρέει ὁ βίος τῆς γυναικός, εὐλόγως προχειρότατον ὄπλον ἦτο τὸ σανδάλιον, ὥστε παρὰ τὴν ἀνωτέρω καταστρωθεῖσαν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ὁ εὐφυῆς ἀναγνώστης θὰ πιστεύσῃ μᾶλλον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν

βίου μετέφεραν και εις τοὺς θεοὺς τὴν κακὴν συνήθειαν.

Δὲν λείπουνσι δὲ καὶ παραδείγματα ἀνδρῶν σφετερισθέντων τὸ γυναικεῖον ὄπλον, ὡς εἰς ἀγγελεῖόν τι (εἰκ. 7) τῆς Βονωνίας, ὅπου ὁ πατὴρ δέρει διὰ τοῦ σανδαλίου τὸν μικρὸν υἱόν, διαμαρτυρομένης τῆς μητρός, ἐτέρου δὲ τινος προσώπου θεωμένου τὰ συμβαίνοντα.

Ἔχομεν μάλιστα καὶ θεοὺς μεταχειριζομένους τὸ σανδάλιον ὡς κολαστικὸν ὄργανον ὡς εἰς τὸ ἀγγεῖον (εἰκ. 8) τῆς συλλογῆς τοῦ Hauser, ὅπου ὁ Διόνυσος, ἀναγνωριζόμενος ἀπὸ τὸν κλάδον τοῦ κισσοῦ, ὃν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ὡς αὐστηρὸς «δημοδιδάσκαλος χωρίου» ἀπειλεῖ διὰ τοῦ σανδαλίου Σάτυρον ἔχοντα οὐράν, ὧτα ὄνου ἢ τοῦλάχιστον ζῶου καὶ ζωώδη σιμῆν ὄϊνα, κρατοῦντα δὲ διπλοῦν αὐλόν.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα δεικνύουσι πόσον συνήθης ἦτο ἡ χρῆσις τῆς βλαύτης ἢ τοῦ σανδαλίου πρὸς τιμωρίας, ὥστε τὸ ῥῆμα βλαυτοῦν νὰ σημαίη ὄχι μόνον ὑποδέειν ἀλλὰ καὶ πλήσσειν σανδαλίῳ.

Πάντοτε ὅμως παρέμεινε τὸ σανδάλιον κύριον ὄπλον τῆς γυναικός, ὥστε ἡ σανδαλοκρατία νὰ ταυτίζεται ἔν τινι μέτρῳ πρὸς τὴν γυναικοκρατίαν, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος τοῦ εὐφροῦς ποιητοῦ Παλλαδᾶ, ζήσαντος κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα μ. Χ.:

Εἰκ. 8. — Ἐπὶ πελίκης ἀγγειογραφία. Ὁ Διόνυσος ἀπειλεῖ σανδαλίῳ Σάτυρον.

«Ἄν ὑπερηφανεύεσαι πολύ, ὅτι δὲν ὑπακούεις εἰς τὰ προστάγματα τῆς συζύγου σου, ἀνοηταίνεις· διότι γνωρίζεις τὴν παροιμίαν, ἣτις λέγει: «δὲν εἶσαι γεννημένος ἀπὸ δρυῶν οὐδ' ἀπὸ βράχων». Ἐπομένως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ περισσότεροι ἢ ὅλοι πάσχομεν κατ' ἀνάγκην, πάσχεις καὶ σὺ γυναικοκρατεῖσαι. Ἄν δὲ ἰσχυρίζεσαι, ὅτι δὲν δέρεσαι διὰ τοῦ σανδαλίου, οὐδ' εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ κλείης τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ ὑποφέρῃς τὰς ἀταξίας τῆς γυναικὸς σου, ἐγὼ σοι λέγω ὅμως, ὅτι πάντως εἶσαι δοῦλος ἀλλὰ μετριώτερον, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ εἶσαι ἀγορασμένος ἀπὸ κυρίαν ὄχι πολὺ σκληρὰν ἀλλὰ σώφρονα».

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

